

Мацвейко Т.В.

студентка;

Кубриченко Т.В.

кандидат психологічних наук, доцент,

Дніпропетровський національний університету імені Олеся Гончара

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ САМОТНІХ ЖІНОК

Самотність жінок визнається однією з нагальних проблем сучасності не лише через певне зростання кількості самотніх людей, а й з огляду на відомий висновок про більш болісне переживання самотності саме жінками на тлі визнаної значущості для них міжособистісних взаємин. Крім того, трансформація ціннісно-сміслової сфери, яка визначає життєву перспективу, «вектор» розвитку особистості і зв'язує в єдине ціле особистість і соціальне середовище, виконує одночасно функції регуляції поведінки і визначення її мети, може спричиняти зростання кількості самотніх людей [1; 2; 3], в тому числі й жінок.

Попри активне дослідження авторами ціннісно-сміслової сфери особистості (Б. Братусь, Ф. Василюк, Д. Леонт'єв, О. Леонт'єв, М. Рокич, С. Рубінштейн, О. Шаров, М. Яницький та інші) і значну увагу до дослідження проблем самотності (К. Абульханова-Славська, Р. Вейс, О. Гозман, О. Данчева, Т. Джонсон, Л. Коростильова, С. Корчагіна, К. Мустакас, Л. Пепло, У. Садлер, П. Слейтер, Н. Хамітов, О. Хараш та інші), а також представленість у літературі висновків щодо особливостей ціннісно-сміслової сфери окремих категорій жінок і переживання самотності жінками, нами не було виявлено робіт, де були б представлені результати розгляду вікових аспектів ціннісно-сміслової сфери самотніх жінок, що й обумовило наш науковий інтерес.

Об'єктом дослідження стала ціннісно-сміслова сфера жінок, а *предметом* – вікові особливості ціннісно-сміслової сфери самотніх жінок. *Мета* роботи полягала у з'ясуванні відмінностей у ціннісно-смісловій сфері самотніх жінок різних вікових груп. Відповідно, було висунуто припущення про відмінності у ціннісно-смісловій сфері самотніх жінок молодого та зрілого віку.

До складу вибірки увійшло 60 самотніх жінок (30 жінок віком від 23 до 27 років та 30 жінок віком від 53 до 57 років). Для перевірки висунутої гіпотези було застосовано низку опитувальників: «Ціннісні орієнтації» М. Рокича; «Тест сенсожиттєвих орієнтацій» (СЖО) Дж.

Крамбо та Л. Махолік, в адаптації Д.О. Леонтєва; «Діагностика рівня суб'єктивного відчуття самотності» Д. Расела і М. Фергюсона.

Перевірка припущення стосовно вікових відмінностей ціннісно-сислової сфери самотніх жінок дозволила встановити, по-перше, що найзначущими для самотніх жінок як *молодого* так і *зрілого віку* є термінальні цінності здоров'я (I рангове місце) та любові (III рангове місце). Водночас якщо на II ранговому місці у самотніх *молодих* жінок стоїть термінальна цінність «матеріально забезпечене життя», то у самотніх жінок *зрілого віку* – «щасливе сімейне життя».

По-друге, цінність «освіченість» у молодих самотніх жінок посідає I рангове місце, а у зрілих – III; цінність «вихованість» є найзначущою для самотніх жінок зрілого віку, а для молодих самотніх жінок вона також актуальна, але посідає II рангове місце. Цікаво, що у досліджуваних самотніх жінок серед значущих цінностей є характерні лише для певної вікової групи. Так, якщо значною цінністю для самотніх жінок зрілого віку є «чесність» (II рангове місце), то для молодих самотніх жінок – «життєрадісність» (III рангове місце).

Таким чином звертає на себе увагу те, що перелік найзначущих термінальних цінностей співпадає, але і молоді і зрілі самотні жінки дещо по-різному оцінюють значущість інструментальних цінностей. Це стосується їх рангів та переліку.

Також звертає на себе увагу те, що перелік найзначущих термінальних цінностей у жінок різного віку співпадає, але молоді і зрілі самотні жінки дещо по-різному оцінюють значущість інструментальних цінностей. Це стосується їх рангів та переліку.

Дослідження показало наявність статистично значущих відмінностей між самотніми жінками молодого та зрілого віку за деякими термінальними цінностями: «активне діяльне життя», «цікава робота», «продуктивне життя», «розвиток», «свобода» та «щасливе сімейне життя» (таблиця 1).

Таблиця 1

Відмінності у значущості термінальних цінностей між самотніми жінками молодого та зрілого віку

Вікові групи досліджуваних	Середні групові ранги					
	Активне діяльне життя	Цікава робота	Продуктивне життя	Розвиток	Свобода	Щасливе сімейне життя
23 – 27 р.	7,30	7,17	8,47	10,24	9,03	6,47
53 – 57 р.	8,63	10,20	12,43	13,13	11,57	2,94
Значення U-Манна-Уїтні	U _{емп} = 256.5 p<0.01	U _{емп} = 231 p<0.01	U _{емп} = 201 p<0.01	U _{емп} = 213 p<0.01	U _{емп} = 272 p<0.01	U _{емп} = 197 p<0.01

Зокрема, більш значущою для самотніх жінок зрілого віку є цінність «щасливе сімейне життя», водночас менш важливими виявилися цінності активного діяльного життя, цікавої роботи, продуктивного життя, розвитку, свободи, на відміну від самотніх жінок молодого віку.

Крім того, виявлено статистично значимі розбіжності за окремими інструментальними цінностями: «відповідальність», «сміливість у відстоюванні своєї думки», «тверда воля» та «чесність» (таблиця 2).

Для самотніх жінок молодого віку більш значущими є цінності сміливості у відстоюванні своєї думки та твердої волі, та менш важливі цінності відповідальності та чесності, які водночас є більш значущими для самотніх жінок зрілого віку.

Таблиця 2

Відмінності у значущості інструментальних цінностей між самотніми жінками молодого та зрілого віку

Вікові групи досліджуваних	Середні групові ранги			
	Відповідальність	Сміливість у відстоюванні своєї думки	Тверда воля	Чесність
23 – 27 р. (30 жінок)	9,13	8,07	8,97	8,93
53 – 57 р. (30 жінок)	6,97	12,48	11,63	5,78
Значення U-Манна-Уїтні	U _{емп} = 276 p<0.01	U _{емп} = 196 p<0.01	U _{емп} = 211 p<0.01	U _{емп} = 289 p<0.01

Стосовно інших термінальних та інструментальних цінностей значущих відмінностей між самотніми жінками обраних груп не виявлено.

Крім того, нас цікавили можливі відмінності у сенсожиттєвих орієнтаціях самотніх жінок різних вікових груп. З'ясувалося, що статистично значущі розбіжності існують за такими показниками сенсожиттєвих орієнтацій: «цілі в житті», «процес життя» та «результат життя» (таблиця 3).

Таблиця 3

**Відмінності у значущості сенсожиттєвих орієнтацій
між самотніми жінками молодого та зрілого віку**

Вікові групи досліджуваних	Показники за методикою		
	Цілі в житті	Процес життя	Результат життя
23-27 р.	5,93	6,73	6,64
53-57 р.	3,93	3,67	4,13
Значення U-Манна-Уїтні	Uемп=249 p<0.01	Uемп=224.5 p<0.01	Uемп=287 p<0.01

Для молодих самотніх жінок більш важливою виявилася наявність у житті цілей, які надають йому осмисленості, направленості та тимчасової перспективи. Також молоді самотні жінки, на відміну від жінок зрілого віку, сприймають сам процес свого життя цікавішим, емоційно насиченішим та більш сповненим сенсом. Для самотніх жінок зрілого віку характерна більш низька оцінка пройденого життєвого етапу, продуктивності та осмисленості прожитого періоду життя.

Дослідження також показало наявність статистично значущих негативних кореляційних зв'язків між показниками суб'єктивного відчуття самотності та сенсожиттєвими орієнтаціями «процес життя» і «результат життя» в групах самотніх жінок молодого і зрілого віку (таблиця 4).

Таблиця 4

**Зв'язок показників самотності
та смисложиттєвих орієнтацій самотності жінок**

Показники СЖО	Показники самотності	
	молоді жінки	зрілі жінки
процес життя	-0,324*	-0,32
результат життя	-0,118	-0,375**

* Кореляція значима на рівні $p \leq 0,05$

** Кореляція значима на рівні $p \leq 0,01$

При цьому чим вищий показник самотності жінок зрілого віку, тим нижче оцінюється ними результат життя. Водночас високі показники самотності молодих жінок пов'язані з низькими показниками за категорією «процес життя», тобто його емоційною насиченістю, цікавістю та сповненістю сенсом.

Проведене дослідження особливостей ціннісно-сміслової сфери самотніх жінок молодого та зрілого віку дозволило виявити деякі вікові особливості їх ціннісних та сенсожиттєвих орієнтацій:

1. Для жінок молодого віку цінності активного діяльного життя, цікавої роботи, продуктивного життя, розвитку, свободи є більш значущими, ніж для самотніх жінок зрілого віку. Водночас для останніх більш значущим є щасливе сімейне життя.

2. Більш значущими для самотніх жінок молодого віку є сміливість у відстоюванні своєї думки та тверда воля, а для самотніх жінок зрілого віку – відповідальність та чесність.

3. У самотніх жінок молодого віку спостерігаються більш високі показники за шкалами цілей, процесу та результату життя, ніж у самотніх жінок зрілого віку.

4. Високі показники самотності жінок зрілого віку пов'язані з низькими показниками за орієнтацією «результат життя»; високі показники самотності самотніх жінок молодого віку пов'язані з низькими показниками процесу життя.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаються у з'ясуванні особливостей ціннісно-сміслової сфери самотніх та несамотніх жінок.

Список використаних джерел:

1. Корчагина С.Г. Психология одиночества: учебное пособие. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2008. – 228 с.

2. Рогова Е.Е. Одиночество в условиях современного общества в социуме: монография / Е.Е. Рогова. – Краснодар: Издательский Дом – Юг, 2012. – 290 с.

3. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение, динамика смысловой реальности. М.: Смысл, 2003. – 487 с.